

УДК 378.011.3-051:37.091.27(4)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.3.14>

В. В. КРИЖАНОВСЬКА

молодша наукова співробітниця,

Навчально-науковий інститут «Академія вчительства»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна;

аспірантка, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна

Електронна пошта: v.kryzhanovska@karazin.ua

<https://orcid.org/0009-0009-5804-4579>

Є. Б. НІКОЛАЄВ

кандидат економічних наук, заступник директора,

Навчально-науковий інститут «Академія вчительства»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна

Електронна пошта: nikolaiev@karazin.ua

<https://orcid.org/0009-0009-6317-6250>

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ІСПИТИ ДЛЯ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ В ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Актуальність дослідження зумовлена змінами в українському законодавстві, які передбачають створення та реалізацію чіткої процедури присвоєння професійної кваліфікації вчителя випускникам закладів фахової передвищої та вищої освіти. Важливим елементом цієї процедури є визначення рівня сформованості професійних компетентностей здобувачів освіти, що вимагає добору адекватних методів оцінювання.

Метою статті є проаналізувати зміст та структуру кваліфікаційних іспитів, що надають право провадити педагогічну діяльність, на прикладі Іспанії, Італії, Німеччини (земля Гессен) та Франції. Завдання дослідження полягають у визначенні загальних вимог доступу до професії вчителя та окресленні параметрів кваліфікаційних випробувань, які доцільно врахувати в українському контексті.

У статті показано, що системи доступу до педагогічної професії в європейських країнах можна умовно поділити на дві групи: (1) здобуття відповідного рівня вищої освіти; (2) здобуття відповідного рівня вищої освіти у поєднанні з додатковими законодавчо визначеними вимогами. Охарактеризовано етапи доступу до професії вчителя: в Італії, Іспанії та Франції вони включають здобуття відповідного рівня вищої освіти (здебільшого магістерського або бакалаврського у поєднанні з додатковим педагогічним навчанням), проходження конкурсного відбору та стажування, а в землі Гессен (Німеччина) передбачають здобуття магістерського рівня вищої освіти, складання першого державного іспиту, успішне завершення педагогічного стажування і складання другого державного іспиту.

Проаналізовано структуру кваліфікаційних іспитів та конкурсних відборів: вони зазвичай містять письмову складову (для перевірки предметних і загальних знань) та усну/діяльнісну (для оцінки педагогічних умінь). На основі порівняльного аналізу запропоновано багатоступеневу модель кваліфікаційного іспиту для випускників бакалаврських і магістерських програм в Україні, що включає письмову, діяльнісну та усну складові.

Ключові слова: професія вчителя, доступ до професії вчителя, педагогічна кваліфікація, кваліфікаційний іспит, сертифікаційний іспит, педагогічне стажування.

Постановка проблеми. Основним шляхом для працевлаштування на посаді вчителя в Україні є здобуття фахової передвищої або вищої педагогічної освіти. Початкова підготовка вчителів на освітніх програмах завершується атестацією, що відбувається у формах, визначених фаховим коледжем чи університетом з урахуванням вимог стандартів фахової передвищої та вищої освіти.

Зміни українського законодавства [Верховна Рада України 2024; Кабінет Міністрів України 2024] поставили на порядок денний питання створення та реалізації належної процедури присвоєння випускникам професійної кваліфікації вчителя. Частиною такої процедури має бути оцінювання здобутих професійних компетентностей студента. У цьому зв'язку Національне агентство із забезпечення якості

вищої освіти під час акредитації освітніх програм неодноразово звертало увагу університетів на прогалини у процедурах присвоєння випусникам професійної кваліфікації вчителя чи викладача. Зауваження стосувалися як відсутності затверджених процедур присвоєння такої кваліфікації, невідповідності цих процедур вимогам законодавства, так і застосування не завжди релевантних методів оцінювання здобувачів¹.

Інша доречна ситуація для проведення кваліфікаційного випробування – люди без формальної педагогічної освіти, які бажають перейти у педагогічну професію. Якщо вони здобули необхідні навички в неформальній освіті чи практичній діяльності, для них необхідно створити можливість пройти оцінювання і засвідчити рівень фахової підготовки. В українському законодавстві унормовано можливість кваліфікаційних центрів присвоювати професійні кваліфікації. Хоча станом на середину 2025 року в Україні немає відповідних центрів, що працюють саме з педагогічними кваліфікаціями, за умови покращення економічного та соціального статусу цієї професії потенційно зросте її привабливість, зокрема й для тих, хто захоче змінити свій фах, що може сформувати потребу в гнучких траєкторіях здобуття та засвідчення кваліфікації педагога.

В обох випадках постає питання розроблення оптимальної структури, змісту й форм проведення кваліфікаційного іспиту, для чого доречно взяти до уваги міжнародний досвід.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Наявні в різних країнах процедури та випробування для доступу до професії вчителя описано в українських дослідженнях вельми фрагментарно. Інформація часто подається в ширшому контексті структури початкової підготовки вчителів загалом, що розфокусовує увагу з власне сертифікаційних випробувань. Так, особливості підготовки та сертифікації вчителів у США представлено у [Ничкало та ін. 2021; Огієнко 2021; Шумаєва 2024; Щур та ін. 2020]. Відповід-

ний досвід Канади, Великої Британії, Республіки Ірландія, Франції, Німеччини, Угорщини та деяких інших країн відображено в публікаціях [Криstopчук 2019; Ничкало та ін. 2021; Огієнко 2021]. Огляд змісту професійної підготовки вчителів у Норвегії, Швеції та Фінляндії подано у [Котун 2023]. Менша частина публікацій з цієї теми приділяє достатню увагу етапам процедури доступу до професії вчителя (зокрема, у Великій Британії та США), більша – згадує цей аспект побіжно, двома-трьома реченнями.

Мета дослідження. Ця розвідка має на меті лаконічно висвітлити особливості змісту і структури кваліфікаційних іспитів, які надають право вчителювати, на прикладі кількох європейських країн – Іспанії, Італії, Німеччини та Франції. Дотичне питання – окреслити загальні вимоги доступу до професії, до яких у цих країнах поруч із кваліфікаційними випробуваннями належать також здобуття вищої освіти і проходження стажування. Досягнення цих завдань дасть змогу визначити окремі параметри кваліфікаційних випробувань, які варто застосовувати й в Україні.

Методи і джерельна база. Методологічною основою роботи є аналіз доступних публікацій. Інформацію про кваліфікаційні іспити, запроваджені в інших країнах для засвідчення психолого-педагогічної підготовки кандидатів на вчительські посади, як зазначено вище, зазвичай поверхнево представлено в українських публікаціях. Аналогічно, міжнародні академічні публікації не завжди нюансовано і своєчасно висвітлюють зміни вимог до підтвердження кваліфікації, зумовлені плинністю законодавства різних країн. Наприклад, у дослідженні [Craig 2016] наведено таблицю із загальними особливостями доступу до вчителювання в низці країн. Тому основним джерелом інформації для цієї розвідки є нормативні документи обраних країн, опрацьовані авторами дослідження за допомогою спеціалізованих онлайн-перекладачів (Google Translate, DeepL, ChatGPT).

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. Експерти дослідницької мережі «Євридіка» поділяють освітні системи різних країн на дві групи. В одних країнах єдиною умовою доступу до професії вчителя є успішне здобуття бакалаврської чи магістер-

¹ Див. висновки експертної групи та галузевої експертної ради у матеріалах акредитаційних справ № 2065/AC-24, 2185/AC-24, 2130/AC-24, 2131/AC-24, 2614/AC-24, 0234/AC-25, 0233/AC-25, 0481/AC-25, 0375/AC-25, 0501/AC-25, 0365/AC-25, 0682/AC-25, 0647/AC-25, 0684/AC-25 та ін. у відкритому електронному реєстрі акредитаційних справ Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, <https://public.naq.gov.ua/>.

ської педагогічної освіти. Інші країни висувають до претендентів додаткові вимоги, якими зазвичай є проходження стажування (інтернатури), складання стандартизованих іспитів чи сертифікація [Eurydice 2018 : 33, 34]. Стажування може мати вигляд частини спеціальної освітньої програми, що реалізується спільно університетом та середньою школою. Або ж таким стажуванням може вважатися робота за короткостроковим контрактом на молодшій вчительській посаді за підтримки ментора. Якщо по закінченні стажування необхідно скласти іспит, то його неуспішне проходження в таких освітніх системах призводить до втрати можливості вчителювати.

Розгляньмо далі особливості кваліфікаційних педагогічних іспитів та допуску до вчителювання в обраних країнах.

Окрім закінчення п'ятирічної магістерської програми (300 кредитів ЄКТС), майбутні вчителі **Італії** мають пройти річне активне педагогічне стажування (Tirocinio Formativo Attivo – TFA) [Ministerio... 2013a]. Кількість місць на стажуванні обмежена і на порядок менша за кількість претендентів. У 2024 році уряд Італії оголосив конкурс на 19 тисяч вакансій вчителів, на який подали заявки 240 тисяч кандидатів [Rai News 2025]. Тому претенденти на участь у стажуванні складають іспити. Загальний обсяг TFA – 60 кредитів, із них теоретична психолого-педагогічна підготовка – 41 кредит і практика у середній школі – 19 кредитів. Наявність трирічного педагогічного досвіду на тимчасових посадах звільняє від проходження практичної частини TFA. Стажування завершується фінальним іспитом [Ministerio... 2013b : 8].

Кваліфікаційний іспит в Італії проводиться перед TFA і складається з двох частин.

Письмова частина включає 50 питань з декількома варіантами відповідей і розрахована на 100 хвилин. З них п'ять питань перевіряють володіння англійською мовою, п'ять питань – цифрові навички, а решта 40 питань стосується дисциплінарних, педагогічних, дидактичних та інклюзивних навичок (зокрема, 10 питань – з педагогіки, 15 питань – у галузі психопедагогіки включно з інклюзією та 15 питань – з методики викладання, включаючи оцінювання). Тестування

проводиться на комп'ютері [Recchia 2024; Orizzonte Scuola 2024].

На усний етап іспиту потрапляють ті, хто набрав на письмовій частині не менше 70 балів зі 100, при цьому загальна кількість учасників цього етапу не може більш як утричі перевищувати кількість відкритих вакансій. Усне випробування упродовж 45 хвилин оцінює предметну та викладацьку компетентності кандидата за результатами демонстрації здатності розробляти й використовувати технології викладання, а також володіння англійською мовою на рівні B2. Крім того, необхідно провести змодельований урок за темою, наданою кандидатові за 24 години до іспиту [Recchia 2024].

В **Іспанії** до конкурсного відбору на посаду вчителя допускаються претенденти з бакалаврською освітою, які пройшли педагогічну, дидактичну підготовку або педагогічну магістратуру [Ministerio... 2006, статті 94, 100]. Регламент доступу до професії вчителя наголошує: «Система відбору повинна дозволяти оцінювати здатність кандидатів викладати. Для цього процедури відбору повинні перевіряти не тільки конкретні наукові та технічні знання з обраної педагогічної спеціальності, а й педагогічні здібності та володіння техніками (методиками), необхідними для викладання» [Ministerio... 2007, стаття 17]. Під час конкурсу беруться до уваги академічна освіта і наявний досвід викладання [Ministerio... 2007, стаття 23].

Конкурсний відбір має два етапи.

На першому етапі складається іспит, що включає практичний тест, спрямований на перевірку рівня наукової підготовки та володіння професійними навичками, та письмове розроблення уроку на тему, обрану із запропонованого переліку.

Другий етап спрямовано на перевірку педагогічної придатності кандидата й володіння методиками, необхідними для викладання. Цей етап включає представлення навчальної програми на один навчальний рік, а також підготовку й усну презентацію навчального модуля на одну з тем [Ministerio... 2007, стаття 21].

По завершенні іспиту успішні кандидати проходять річне стажування під керівництвом досвідчених вчителів [Ministerio...

2006]. Кандидата можуть звільнити від проходження стажування, якщо він має річний досвід педагогічної роботи [Ministerio... 2007, стаття 30].

Вчителі у **Франції** повинні мати магістерську освіту. Їх відбирають на посади за результатами письмових та усних іспитів. Письмові іспити оцінюють знання предмета і педагогічну майстерність [Ministère... 2023; Ministère... 2025a; Ministère... 2025b]. Усні іспити включають розроблення, проведення та обговорення уроку, а також співбесіду з комісією, яка оцінює мотивацію кандидата, його попередній досвід, сповідування цінностей Республіки Франція [Ministère... 2025a; Ministère... 2025b; Ministère... 2025c]. Кандидати, які вже працюють у сфері освіти, замість стандартного письмового іспиту можуть подати дос'є (RAEP), що містить опис професійного досвіду у викладанні, приклади використаних методик та підходів, інформацію про розвиток власних педагогічних навичок [Ministère... 2020].

Ці іспити складаються в межах конкурсів, які щороку оголошує французький уряд для трьох категорій осіб [Ministère... 2025d; Ministère... 2025e]:

- внутрішній конкурс – для держслужбовців та працівників сфери освіти, які бажають здобути кваліфікацію вчителя;
- зовнішній конкурс – для осіб із магістерською освітою без досвіду роботи;
- третій конкурс – для осіб із досвідом роботи в інших сферах від п'яти років, які хочуть змінити сферу зайнятості.

У 2024 році було оголошено конкурси на 27 тисяч місць, на них подали заявки 180 тисяч претендентів [Ministère... 2024].

Переможці конкурсу проходять річне стажування [Ministère... 2013], що включає як практику у школі, так і заняття в університеті.

Конкурсні іспити на посаду вчителя в Італії, Іспанії, Франції, а також у Люксембургу, Албанії й Туреччині є конкурентними [Eurydice 2018 : 33]. Це означає, що щороку відкривається конкурс на певну обмежену кількість вакансій, і для перемоги в конкурсі за результатами іспиту треба не лише набрати певну порогову кількість балів, а й посісти прохідне місце в рейтингу.

У землі Гессен у **Німеччині** підготовка та оцінювання вчителів відбуваються в чотири етапи [Hessisches Kultusministerium 2022]:

1. Завершення магістратури.
2. Перший державний іспит.
3. Стажування.
4. Другий державний іспит.

Майбутні німецькі вчителі складають перший державний іспит по завершенні магістратури. Умовою допуску до нього є підготовка курсової роботи. Сам іспит включає 4-годинну письмову і 30-хвилинну усну частину. Письмова складова охоплює педагогіку, педагогічну психологію, соціологію і політологію. На усній частині іспиту перевіряються фахові й дидактичні знання [Hessische Lehrkräfteakademie 2025a].

Стажування загальною тривалістю 21 місяць складається з тримісячного вступного етапу без оцінювання, двох основних семестрів і семестру іспитів (*нім.* Prüfungssemester) [Hessisches Kultusministerium 2022, § 38].

Другий державний іспит має практичну педагогічну та усну частини. Під час практичного педагогічного модуля кандидат повинен продемонструвати викладацьку компетентність у двох навчальних предметах або предметній галузі. Цей модуль може проводитися у вигляді цілісного пробного уроку або у формі проекту тривалістю 2–2,5 години з відображенням змісту відповідного предмета чи предметної галузі. На усному модулі оцінюються компетентності кандидата у сферах предметної дидактики (методики викладання), загальної педагогіки, освітнього законодавства, стратегій розвитку освітнього середовища. Кандидат повинен продемонструвати здатність обговорювати отримані результати та розмірковувати над ними з огляду на свою професійну практику [Hessische Lehrkräfteakademie 2025b]. «Під час другого державного іспиту викладач, який проходить підготовку, повинен довести, що він досяг мети навчання і, отже, має кваліфікацію для викладання предметів, для яких він був підготовлений» [Hessisches Kultusministerium 2022, § 43].

Поряд з Німеччиною, кваліфікаційні іспити після стажування чи педагогічної інтернатури

(а не лише перед ними) складають у Хорватії, Румунії, Словенії, Боснії і Герцеговині, Чорногорії, Сербії, Північній Македонії [Eurymedice 2018 : 34].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Звертає на себе увагу той факт, що всі розглянуті іспити включають як письмову, так і усну (діяльнісну) складову. Адже різні групи компетентностей доцільно оцінювати різними методами. Цей висновок особливо важливий для українських університетів, які для проведення атестації, а отже – і кваліфікаційних іспитів часто обирають лише письмовий формат. Але ж робота вчителя – це переважно робота з дітьми наживо, і оцінка готовності до неї суто через письмові відповіді не буде повноцінною. Тому виглядає логічним використовувати комбінації різних форматів і типів завдань при оцінюванні претендента, який здобуває педагогічну кваліфікацію.

Зокрема, ми пропонуємо кількаетапну модель іспиту для присвоєння професійної кваліфікації вчителя випускникам відповідних бакалаврських і магістерських програм закладів вищої освіти.

1. Письмовий іспит із предметної галузі та методики викладання, педагогіки та психології. На нашу думку, цей іспит варто проводити орієнтовно за місяць до початку переддипломної практики, щоб у випадку неуспішного складання студент мав час підготуватися та скласти його повторно. Успішне складання цього іспиту – допуск до переддипломної практики.

2. Практичний іспит із викладання, що проводиться під час переддипломної практики. Цей іспит передбачатиме оцінювання та обго-

ворення двох уроків у двох різних вікових групах або з двох різних предметів. Уроки можуть бути підготовлені за попередньо обраною темою або включати визначені екзаменаційною комісією методи роботи чи технології навчання. Оцінювання діяльності здобувача може відбуватися безпосередньо у класі або шляхом аналізу відеозапису проведених ним уроків.

3. Усний іспит з умінь управляти класом. Ця форма випробування відбувається перед випуском з освітньої програми і має на меті оцінити навички управління класом та розв'язання різних педагогічних ситуацій: студентів пропонують професійні ситуації, які він має обговорити з комісією та створити алгоритм дій у них.

Додатково розширити діапазон типів завдань і форматів кваліфікаційного оцінювання можна, звернувшись до публікацій [Ковтунець та ін. 2021; Cedefop 2023].

Перспективним напрямом подальших пошуків для порівняльної педагогіки може бути дослідження змістових аспектів підготовки вчителів: які саме психолого-педагогічні й методичні знання та вміння мають здобути педагоги в різних країнах? У які способи найдоречніше оцінювати рівень їх опанування? Який основний зміст закладається у професійні стандарти і рамки кваліфікацій для педагогічної професії? Обізнаність із цими питаннями важлива передусім для нашого кращого розуміння тих середовищ і умов навчання, в яких здобуває середню освіту велика кількість українських дітей за кордоном, та для їхньої ефективної реінтеграції в українську школу після повернення на батьківщину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховна Рада України. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу : Закон України від 23.04.2024 № 3642-IX. Підпункт 5 пункту 1 розділу I. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#n27>
2. Кабінет Міністрів України. Деякі питання присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту : Постанова від 25.10.2024 № 1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-2024-%D0%BF>
3. Ковтунець В., Лирик І., Максименко О., Мельник С., Раков С., Семігіна Т., Середа Л. Посібник для оцінювачів результатів навчання для присвоєння професійних кваліфікацій. Київ : Національне агентство кваліфікацій, 2021. 156 с. URL: <https://tinyurl.com/3zdx2pr6>
4. Котун К. Особливості змісту професійної підготовки вчителів у скандинавських країнах. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2023. Т. 24, № 2. С. 173–182. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.173-182](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.173-182)
5. Кристофчук Т. Національні стандарти та моделі професійної підготовки фахівців у країнах ЄС. Педагогічний процес: Теорія і практика. 2019. № 64–65 (1–2). С. 106–112. DOI: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.1-2.106112>

6. Міністерство освіти і науки України. Проєкт Концептуальних засад безперервного професійного зростання педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти : громадське обговорення. 2025. URL: <https://tinyurl.com/3zdx2pr6>
7. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені І. Зязюна ; за ред. В. Кременя. Київ : Юрка Любченка, 2021. 54 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726268/>
8. Огієнко О. Сучасні тенденції розвитку професійної підготовки вчителів: міжнародний вимір. У: Перспективи і пріоритети педагогічної освіти в епоху соціальних викликів : монографія. Мукачево : РВЦ МДУ, 2021. С. 137–155. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728141/>
9. Шумаєва С. Етапи становлення вчителя спеціальної освіти у штаті Флорида. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2024. Т. 1, № 11. С. 71–77. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(11\).2024.304919](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(11).2024.304919)
10. Щур Н., Олендр Т., Степанюк А. Підготовка вчителя природничих наук в умовах неперервної педагогічної освіти в США : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 266 с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/16379>
11. Cedefop. European guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg : Publications Office, 2023. (Cedefop reference series ; No 124). Chapter 5. DOI: <https://doi.org/10.2801/389827>
12. Craig C. J. Structure of teacher education. In: Loughran J., Hamilton M. L. (Eds.). International Handbook of Teacher Education. Singapore : Springer, 2016. P. 69–135. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-10-0366-0_3
13. Eurydice. Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2018. DOI: <https://doi.org/10.2797/309510>
14. Hessische Lehrkräfteakademie. Prüfungsteile nach Lehrämtern. 2025a. URL: <https://lehrkraefteakademie.hessen.de/ausbildung-von-lehrkraeften/erste-staatspruefung/pruefungsteile-nach-lehraemtern>
15. Hessische Lehrkräfteakademie. Zweite Staatsprüfung. 2025b. URL: <https://lehrkraefteakademie.hessen.de/ausbildung-von-lehrkraeften/zweite-staatspruefung>
16. Hessisches Kultusministerium. Hessisches Lehrkräftebildungsgesetz (HLbG) in der Fassung vom 28. September 2011. Gesamtausgabe in der Gültigkeit vom 26. Mai 2022 bis 31. Dezember 2029. 2022. URL: https://sts-gym-darmstadt.bildung.hessen.de/Ausbildung_LM/lehrbig_he.pdf
17. Ministère de l'Éducation nationale. Code de l'éducation (version consolidée au 24 juillet 2013), art. L952-1. Légifrance, 2013. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071191/LEGISCTA000006120393
18. Ministère de l'Éducation nationale et de la Jeunesse ; Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation. Guide d'aide au remplissage du dossier de reconnaissance des acquis de l'expérience professionnelle (RAEP). 2020. URL: <https://www.education.gouv.fr/sites/default/files/2020-02/guide-de-remplissage-des-dossiers-raep-31106.pdf>
19. Ministère de l'Éducation nationale. Les épreuves du Capes interne et du Caer-Capes section langues vivantes étrangères. 2023. URL: <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-interne-et-du-caer-capes-section-langues-vivantes-etrangeres-562>
20. Ministère de l'Éducation nationale. Concours enseignants 2024 : résultats en nette amélioration. 2024. URL: <https://www.education.gouv.fr/concours-enseignants-de-la-session-2024-des-resultats-en-nette-amelioration-par-rapport-2023-414735>
21. Ministère de l'Éducation nationale. Les épreuves du Capes externe bac + 5 section éducation musicale et chant choral. 2025a. URL: <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-externe-bac-5-section-education-musicale-et-chant-choral-514>
22. Ministère de l'Éducation nationale. Les épreuves du Capes externe bac + 5 et du Cafep-Capes section langues régionales. 2025b. URL: <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-externe-bac-5-section-langues-regionales-529>
23. Ministère de l'Éducation nationale. Les épreuves du Capes externe bac + 5 et du Cafep-Capes section sciences de la vie et de la terre. 2025c. URL: <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-externe-bac-5-section-sciences-de-la-vie-et-de-la-terre-553>
24. Ministère de l'Éducation nationale. Enseigner au collège ou au lycée général : le CAPES. 2025d. URL: <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/enseigner-au-college-ou-au-lycee-general-le-capes-118>
25. Ministère de l'Éducation nationale. Sections et options des concours de recrutement d'enseignants du second degré ouvertes en 2026. 2025e. URL: <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/sections-et-options-des-concours-de-recrutement-d-enseignants-du-second-degre-susceptibles-d-etre-1446>
26. Ministerio de Educación y Ciencia. Real Decreto 276/2007, de 23 de febrero. Boletín Oficial del Estado, núm. 53 (2 March 2007) (Ref. BOE-A-2007-4372). 2007. URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2007/BOE-A-2007-4372-consolidado.pdf>

27. Ministerio de Educación y Formación Profesional. Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. Boletín Oficial del Estado, núm. 106 (4 May 2006) (Ref. BOE-A-2006-7899). 2006. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-7899>
28. Ministero dell'Istruzione e del Merito. Archivio pubblicazione decreti riconoscimento. 2013a. URL: <https://www.mim.gov.it/web/guest/archivio6>
29. Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca. Decreto ministeriale 81/2013: Regolamento recante modifiche al decreto 10 settembre 2010, n. 249. 2013b. URL: https://www.mim.gov.it/documents/20182/0/20130325_DM81_2013_Modifica_DM249_2010.pdf
30. Orizzonte Scuola. Prova scritta concorsi docenti 2024: 50 quesiti in 100 minuti, dove si svolge e le istruzioni per il giorno della convocazione. 2024. URL: <https://www.orizzontescuola.it/prova-scritta-concorsi-docenti-2024-50-quesiti-in-100-minuti-dove-si-svolge-e-le-istruzioni-per-il-giorno-della-convocazione/>
31. Rai News. Concorso scuola, al via le prove per diventare professori: quasi 240 mila candidati. 2025. URL: <https://www.rainews.it/articoli/2025/01/concorso-scuola-al-via-le-prove-per-diventare-professori-240mila-candidati-tutte-le-novita-istruzione-ce7fe093-1138-418d-bede-2ac7ef466293.html>
32. Recchia I. Concorso scuola 2024: tutte le novità. Concorsi Pubblici, 2024. URL: <https://www.concorsi-pubblici.org/56528/concorsoscuola-2024-tutte-le-novita.html>

REFERENCES

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (2024). *Pro vnesennia zmin do deiakikh zakoniv Ukrainy shchodo rozvytku indyvidualnykh osvityv ta vdoskonalennia osvitnoho protsesu. Zakon Ukrainy vid 23.04.2024 № 3642-IX. Pidpunkt 5 punktu 1 rozdil 1* [On amendments to certain laws of Ukraine regarding the development of individual educational trajectories and improvement of the educational process. Law of Ukraine of April 23, 2024 No. 3642-IX. Subparagraph 5 of paragraph 1 of section I]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#n27> [in Ukrainian].
2. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2024). *Deiaki pytannia prysvoiennia profesiinykh kvalifikatsii zakladamy vyshchoi osvity v razi vidsutnosti profesiinoho standartu. Postanova vid 25.10.2024 № 1223* [Some issues of awarding professional qualifications by higher education institutions in the absence of a professional standard. Resolution of October 25, 2024 No. 1223]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-2024-%D0%BF> [in Ukrainian].
3. Kovtunets, V., Lylyk, I., Maksymenko, O., Melnyk, S., Rakov, S., Semyhina, T., & Sereda, L. (2021). *Posibnyk dlia otsiniuvachiv rezul'tativ navchannia dlia prysvoiennia profesiinykh kvalifikatsii* [Manual for assessors of learning outcomes for awarding professional qualifications]. Kyiv: Natsionalne ahentstvo kvalifikatsii, 156 s. <https://tinyurl.com/3zdx2pr6> [in Ukrainian].
4. Kotun, K. (2023). *Osoblyvosti zmistu profesiinoi pidhotovky vchyteliv u skandinavskykh krainakh* [Features of the content of teacher training in Scandinavian countries]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 24(2), 173–182. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.173-182](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.173-182) [in Ukrainian].
5. Krystopchuk, T. (2019). *Natsionalni standarty ta modeli profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu* [National standards and models of professional training of specialists in the European Union countries]. *Pedahohichnyi protses: Teoriia i praktyka – Pedagogical Process: Theory and Practice*, 64–65(1–2), 106–112. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.1-2.106112> [in Ukrainian].
6. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2025). *Proiekt Kontseptualnykh zasad bezperervnogo profesiinoho zrostantia pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Hromadske obhovorennia* [Draft Conceptual framework for continuous professional growth of teachers of general secondary education institutions. Public discussion]. <https://tinyurl.com/3zdx2pr6> [in Ukrainian].
7. Nychkalo, N., Lukianova, L., & Khomych, L. (2021). *Profesiina pidhotovka vchytelia: ukrainski realii, zarubizhnyi dosvid: nauково-analitychna dopovid* [Teacher training: Ukrainian realities, foreign experience: scientific-analytical report]. V. Kremen (Ed.). Kyiv: Vydavnytstvo TOV «Yurka Liubchenka», 54 s. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726268/> [in Ukrainian].
8. Ohienko, O. (2021). *Suchasni tendentsii rozvytku profesiinoi pidhotovky vchyteliv: mizhnarodnyi vymir* [Modern trends in the development of teacher training: international dimension]. In *Perspektyvy i priorytety pedahohichnoi osvity v epokhu sotsialnykh vyklykiv: monohrafiia* [Perspectives and priorities of teacher education in the era of social challenges: monograph] (pp. 137–155). Mukachevo: Redaktsiino-vydavnychiy tsentr MDU. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728141/> [in Ukrainian].
9. Shumaieva, S. (2024). *Etapy stanovlennia vchytelia spetsialnoi osvity u shtati Floryda* [Stages of formation of a special education teacher in the state of Florida]. *Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and Pedagogical Problems of the Modern School*, 1(11), 71–77. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(11\).2024.304919](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(11).2024.304919) [in Ukrainian].
10. Shchur, N., Olendr, T., & Stepaniuk, A. (2020). *Pidhotovka vchytelia pryrodnych nauk v umovakh neperervnoi pedahohichnoi osvity v SSHA: monohrafiia* [Training of science teachers in the context of continuous teacher education in the USA: monograph]. Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 266 s. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/16379> [in Ukrainian].

11. Cedefop (2023). *European guidelines for validating non-formal and informal learning*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series; No 124. Chapter 5. <https://doi.org/10.2801/389827>
12. Craig, C. J. (2016). Structure of teacher education. In: J. Loughran & M. L. Hamilton (Eds.), *International Handbook of Teacher Education* (pp. 69–135). Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0366-0_3
13. Eurydice. (2018). *Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2797/309510>
14. Hessische Lehrkräfteakademie. (2025a). *Prüfungsteile nach Lehrämtern*. <https://lehrkraefteakademie.hessen.de/ausbildung-von-lehrkraeften/erste-staatspruefung/pruefungsteile-nach-lehraemtern>
15. Hessische Lehrkräfteakademie. (2025b). *Zweite Staatsprüfung*. <https://lehrkraefteakademie.hessen.de/ausbildung-von-lehrkraeften/zweite-staatspruefung>
16. Hessisches Kultusministerium. (2022). *Hessisches Lehrkräftebildungsgesetz (HLbG)* in der Fassung vom 28. September 2011. Gesamtausgabe in der Gültigkeit vom 26. Mai 2022 bis 31. Dezember 2029. https://sts-gym-darmstadt.bildung.hessen.de/Ausbildung_LM/lehrbig_he.pdf
17. Ministère de l'Éducation nationale. (2013). *Code de l'éducation* (version consolidée au 24 juillet 2013), art. L952-1. Légifrance. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071191/LEGISCTA000006120393
18. Ministère de l'Éducation nationale et de la Jeunesse, & Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation. (2020). *Guide d'aide au remplissage du dossier de reconnaissance des acquis de l'expérience professionnelle (RAEP)*. <https://www.education.gouv.fr/sites/default/files/2020-02/guide-de-remplissage-des-dossiers-raep-31106.pdf>
19. Ministère de l'Éducation nationale. (2023). *Les épreuves du Capes interne et du Caer-Capes section langues vivantes étrangères*. <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-interne-et-du-caer-capes-section-langues-vivantes-etrangees-562>
20. Ministère de l'Éducation nationale. (2024). *Concours enseignants 2024 : résultats en nette amélioration*. <https://www.education.gouv.fr/concours-enseignants-de-la-session-2024-des-resultats-en-nette-amelioration-par-rapport-2023-414735>
21. Ministère de l'Éducation nationale. (2025a). *Les épreuves du Capes externe bac + 5 section éducation musicale et chant choral*. <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-externe-bac-5-section-education-musicale-et-chant-choral-514>
22. Ministère de l'Éducation nationale. (2025b). *Les épreuves du Capes externe bac + 5 et du Cafep-Capes section langues régionales*. <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-externe-bac-5-section-langues-regionales-529>
23. Ministère de l'Éducation nationale. (2025c). *Les épreuves du Capes externe bac + 5 et du Cafep-Capes section sciences de la vie et de la terre*. <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/les-epreuves-du-capes-externe-bac-5-section-sciences-de-la-vie-et-de-la-terre-553>
24. Ministère de l'Éducation nationale. (2025d). *Enseigner au collège ou au lycée général : le CAPES*. <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/enseigner-au-college-ou-au-lycee-general-le-capes-118>
25. Ministère de l'Éducation nationale. (2025e). *Sections et options des concours de recrutement d'enseignants du second degré ouvertes en 2026*. <https://www.devenirenseignant.gouv.fr/sections-et-options-des-concours-de-recrutement-d-enseignants-du-second-degre-susceptibles-d-etre-1446>
26. Ministerio de Educación y Ciencia. (2007). *Real Decreto 276/2007, de 23 de febrero*. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 53 (2 March 2007) (Ref. BOE-A-2007-4372). <https://www.boe.es/buscar/pdf/2007/BOE-A-2007-4372-consolidado.pdf>
27. Ministerio de Educación y Formación Profesional. (2006). *Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación*. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 106 (4 May 2006) (Ref. BOE-A-2006-7899). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-7899>
28. Ministero dell'Istruzione e del Merito. (2013a). *Archivio pubblicazione decreti riconoscimento*. <https://www.mim.gov.it/web/guest/archivio6>
29. Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca. (2013b). *Decreto ministeriale 81/2013: Regolamento recante modifiche al decreto 10 settembre 2010, n. 249*. https://www.mim.gov.it/documents/20182/0/20130325_DM81_2013_Modifica_DM249_2010.pdf
30. Orizzonte Scuola. (2024). *Prova scritta concorsi docenti 2024: 50 quesiti in 100 minuti, dove si svolge e le istruzioni per il giorno della convocazione*. <https://www.orizzontescuola.it/prova-scritta-concorsi-docenti-2024-50-quesiti-in-100-minuti-dove-si-svolge-e-le-istruzioni-per-il-giorno-della-convocazione/>
31. Rai News. (2025). *Concorso scuola, al via le prove per diventare professori: quasi 240 mila candidati*. <https://www.rainews.it/articoli/2025/01/concorso-scuola-al-via-le-prove-per-diventare-professori-240mila-candidati-tutte-le-novita-istruzione-ce7fe093-1138-418d-bede-2ac7ef466293.html>
32. Recchia, I. (2024). *Concorso scuola 2024: tutte le novità*. Concorsi Pubblici. <https://www.concorsi-pubblici.org/56528/concorsoscuola-2024-tutte-le-novita.html>

V. V. KRYZHANOVSKA

*Junior Research Fellow,
Educational and Research Institute “Teachers’ Academy”
V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine;
Postgraduate Student,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine
E-mail: v.kryzhanovska@karazin.ua
<https://orcid.org/0009-0009-5804-4579>*

YE. B. NIKOLAIEV

*PhD in Economics, Deputy Director,
Educational and Research Institute “Teachers’ Academy”
V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: nikolaiev@karazin.ua
<https://orcid.org/0009-0009-6317-6250>*

**QUALIFICATION EXAMS FOR ACCESS TO THE TEACHING PROFESSION:
CONTENT AND FEATURES IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES**

The relevance of this study is determined by recent changes in Ukrainian legislation that introduce a clear procedure for awarding graduates the professional qualification of a teacher. A key element of this procedure is the assessment of students’ acquired professional competencies, which requires the selection of appropriate evaluation methods.

The purpose of the article is to analyse the content and structure of qualification examinations that grant the right to practice teaching, using the cases of Spain, Italy, Germany (Hesse), and France. The research objectives are to identify the general requirements for entering the teaching profession and to outline the parameters of qualification assessments that could be adapted to the Ukrainian context.

The article establishes that systems of access to the teaching profession in European countries can be conditionally divided into two groups: (1) obtaining the required level of higher education; (2) obtaining higher education combined with additional legally defined requirements. The stages of professional entry are described: in Italy, Spain, and France they include earning the appropriate higher education degree (mostly at the master’s level, or bachelor’s supplemented with additional pedagogical training), passing a competitive selection, and completing an internship; whereas in Hesse (Germany), the path consists of obtaining a master’s degree, passing the first state examination, completing teacher training, and passing the second state examination.

The structure of qualification examinations and competitive selections is analysed: they usually consist of a written component (to assess general and subject-specific knowledge) and an oral/practical component (to evaluate teaching skills). Based on the comparative analysis, a multi-stage model of qualification examination for graduates of bachelor’s and master’s programs in Ukraine is proposed, which includes written, practical and oral components.

Key words: teaching profession, access to the teaching profession, teacher qualification, qualification examination, certification examination, teacher induction (internship).

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025